

l'Abellerol

Resultats del projecte PERNIS: temporades 2007 i 2008

Durant les tardors de 2007 i 2008 es va a dur a terme el seguiment de la migració postnupcial de rapinyaires i aus planadores mitjançant la xarxa d'estacions del projecte PERNIS de l'Institut Català d'Ornitologia. Aquests van ser el quart i cinquè anys de funcionament d'un projecte destinat a potenciar el seguiment de la migració de rapinyaires a Catalunya.

Aligots vespers en migració.

Durant la tardor de 2007 van participar en el projecte PERNIS un total de 25 estacions, el mateix nombre que la temporada de 2006. A la tardor de 2008, en canvi, hi van participar 21 estacions. Els resultats obtinguts en la temporada de 2007 van mostrar lleugers canvis en la distribució geogràfica de la migració en comparació amb les temporades anteriors. Es va detectar menor pas en els punts transpirinencs clàssics del Pirineu central (al Cadí, sobretot) i va augmentar als passos transpirinencs orientals (coll d'Ares i Castelletes). També es va notar una relativa disminució de l'afluència de migrants a la costa central catalana respecte de la mitjana d'anys anteriors. La distribució de les observacions durant la temporada de 2008

va resultar força diferent a les temporades anteriors, fet condicionat, en gran mesura, per la gran redistribució d'algunes localitats de seguiment. Tot i això, per a les estacions que van mantenir la localització, també es van poder apreciar algunes diferències quant al nombre d'exemplars migradors comptats. Durant la tardor de 2007 es van comptar un total de 3.746 individus de 28 taxons diferents, i 77 individus no identificats. Durant la tardor de 2008 es van detectar un total de 2.045 individus de 24 taxons diferents, i 42 individus no identificats. El pas de rapinyaires i aus planadores durant la tardor de 2007 va tenir un pic molt fort la tercera sessió que es correspon amb la tercera setmana d'agost. El pas de migrants durant la tardor de 2008 va ser molt diferent

Sumari

Editorial

L'ICO ja lidera un grup de recerca reconegut oficialment..... **2**

Notícies..... **3**

- Èxit del seguiment per Internet de les migracions de primavera.
- Disponible la nova versió del programa d'anellament.
- Nou Comitè Editorial de la Revista Catalana d'Ornitologia.

**Resultats del projecte PERNIS:
temporades 2007 i 2008 **4****

Obituari

Artur Sarró: psiquiatre, viatger i naturalista **9**

Novetats avifaunístiques

Crònica Ornitològica
Novembre 2008 – Març 2009 ... **12**

Novetats bibliogràfiques

Els nostres naturalistes **14**

Agenda **16**

al de 2007, almenys pel que fa a la primera meitat del seguiment. Això s'explica per la manca de seguiment a les estacions del Cadí (Alt Urgell) i Pica-moixons (Alt Camp), estacions que tradicionalment recullen el pas més important d'aligot vesper de finals d'agost.

L'esparver vulgar *Accipiter nisus* és la segona espècie de rapinyaire més detectada durant la migració postnupcial quant a nombre d'individus. En el període 2003-2008 es van comptar un total de 1947 individus. Aquesta espècie, tan abundant durant la migració, també es reparteix força bé a nivell territorial, tot i que es detecten zones per on sembla mostrar una certa preferència: el pas transpirinenc central del Cadí i la costa central catalana.

EDITORIAL

l'Abellerol

Butlletí de contacte del
Institut Català d'Ornitologia

núm. 38
estiu/tardor 2009

Comitè Editorial
Raül Aymí
Gabriel Gargallo

Col·laboradors
Oriol Baltà
Xavier Ferrer
Ricard Gutiérrez
Sergi Herrando
Joaquim Maluquer
David Segarra

Disseny i maquetació
Lluc Julià

Edita
Institut Català d'Ornitologia

Museu de Zoologia
Passeig Picasso, s/n
08003 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93

C/ Girona, 168, ent. 5a
08037 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93

Correu electrònic: ico@ornitologia.org
Pàgina web: www.ornitologia.org

L'Institut Català d'Ornitologia (ICO) és una entitat constituïda amb la finalitat de promoure l'estudi i seguiment de les poblacions d'ocells que nien, migren o hivernen a Catalunya, així com de fomentar la seva conservació.

© 2009 Institut Català d'Ornitologia
Dipòsit Legal: 12371-01
ISSN: 1579-3400
Impressió: Gràfiques Barceloneta

Les opinions dels autors de les col·laboracions que apareixen en aquest butlletí corresponen exclusivament al seu criteri personal, excepte les que siguin en el seu caràcter de directius de l'ICO.

L'ICO ja lidera un grup de recerca reconegut oficialment

El recent estrenat Pla Estratègic 2008-2011 de l'ICO dóna molta importància a la recerca que es fa a la nostra institució i recull diferents objectius que s'han d'assolir per tal que l'ICO es mantingui com un centre de referència a Catalunya en l'estudi de l'avifauna. Aquests objectius consisteixen en millorar l'eficiència de la recerca fins ara feta per la nostra institució, millorar el prestigi científic de l'ICO com a institució de recerca entre la comunitat científica i els gestors del medi, obrir noves fonts de finançament i establir més lligams amb les institucions de recerca catalanes i estrangeres. Entre algunes de les diferents accions que s'han portat a terme per assolir aquests objectius, la nova àrea de recerca va proposar la creació d'un grup d'investigació que pogués desenvolupar les línies de recerca definides en el nostre pla. Per això, el desembre de 2008 es va optar per ser reconeguts com a Grup de Recerca Emergent en la convocatòria d'ajuts per donar suport a grups de recerca per a l'any 2009. En aquesta convocatòria s'hi va presentar el "Grup de Recerca en Ornitologia: Aplicacions a la Gestió i a la Planificació", constituït per investigadors de l'ICO (Sergi Herrando, Javier Quesada i Santi Guallar), de l'Institut d'Ornitologia de Suïssa (Marc Kéry), del Museu Nacional de Ciències Naturals / CSIC (Oscar Gordo), i de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic (Jorge Schondube). L'objectiu d'aquesta convocatòria va ser reconèixer i donar suport als grups de recerca de les universitats i els centres públics i privats de Catalunya. L'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) va fer públics els resultats de la convocatòria de Grups de Recerca (SGR2009) el passat mes de juny de 2009 en la qual es va considerar positivament la proposta de reconeixement del grup liderat per l'ICO com a Grup de Recerca Emergent. Això suposa una fita molt important per a la nostra associació, la qual veu així reconeguda la seva tasca en la recerca científica d'alt nivell, situant-nos a un nivell comparable als grups de recerca de reconegut prestigi d'universitats i centres d'investigació del país. Aquest reconeixement, a més, obre noves futures portes a vies de finançament de projectes a les quals fins ara l'ICO no hi tenia accés.

Aquest grup de recerca manté els objectius científics en els quals, de fet, ha estat treballant en els darrers anys i segueixen les línies principals de recerca de l'ICO (vegeu www.ornitologia.org/recerca/index.htm). En concret, la recerca ornitològica que es duu a terme pretén dotar d'eines a la societat en general i als gestors i planificadors del medi natural en particular per aturar la pèrdua de biodiversitat. Els projectes de seguiment d'ocells que es realitzen des de les institucions a les que pertanyen els membres d'aquest equip de treball constitueixen la base per obtenir dades de qualitat sobre la biologia i dinàmica de les poblacions d'ocells, però aquestes dades en sí serveixen de poc sense un treball analític profund i amb objectius ben definits. Cal també remarcar que, malgrat que els ocells constitueixen la principal font de dades de l'equip, els seus objectius van més enllà d'aquest grup taxonòmic i es treballa en la pròpia natura dels ocells com a indicadors de processos que afecten al conjunt dels ecosistemes. Aquest reconeixement ha estat un reconeixement a l'activitat de recerca fins ara feta per la nostra institució, cosa suposa un salt qualitatiu i de prestigi, i indica que anem pel bon camí.

NOTÍCIES

Èxit del seguiment per Internet de les migracions de primavera

Unes 32.000 persones han pogut saber enguany, setmana a setmana, com ha evolucionat la migració de primavera d'ocells a casa nostra.

Durant els mesos de març, abril i maig, i gràcies a la coordinació de l'ICO, la informació ha estat penjada al portal Recerca en Acció, on s'han recollit les dades proporcionades per l'anellament de gairebé 20.000 ocells amb la peculiaritat que s'han redactat un seguit de texts explicatius adreçats al gran públic per tal que

tothom pogués interpretar adequadament la informació. Les estacions ornitològiques que han proporcionat les dades han estat ubicades a Merzouga (Marroc), les illes Columbrets (Castelló), l'illa de l'Aire (Menorca), l'illa de Cabrera, el delta de l'Ebre, el delta del Llobregat i els aiguamolls de l'Empordà. Tota la informació obtinguda continua disponible al portal, on també s'ha

desenvolupat un joc interactiu per reconèixer el cant dels ocells. En paral·lel, també s'han ofert sessions d'anellament a una quinzena d'escoles, que han pogut conèixer de primera mà aquesta tècnica d'estudi.

La intenció és prosseguir amb aquest seguiment on-line l'any vinent.

DAVID SEGARRA

Editor de www.recercaenaccio.cat

Disponible la nova versió del programa d'anellament

La nova versió (*NouBioPro09*) segueix essencialment el format de les anteriors, però presenta moltes novetats. Aquestes són algunes de les més importants: 1) permet rebre els controls i recuperacions que hi ha al banc de dades de l'OCA en format electrònic i crear historials i mapes en combinació amb *Google Earth*; 2) té un mòdul de consultes més àgil i millorat que afegeix automàticament a les exportacions d'Excel diversos camps d'agrupament temporal i de classificació de primeres captures que faciliten l'anàlisi de dades; i 3) incorpora diversos mòduls que milloren el control de la qualitat de les dades (gestió de localitats, models d'anelles, controls externs).

Podeu descarregar-vos la nova versió del *NouBio* i obtenir més informació sobre el programa des de la pàgina web de l'ICO.

A partir d'ara tots els anelladors de l'ICO rebran els seus controls i recuperacions en format electrònic. Per incorporar aquesta informació al *NouBio* i crear i veure els historials és indispensable tenir instal·lada la nova versió del programa.

Si necessiteu més informació sobre aquest programa o teniu qualsevol dubte podeu contactar amb l'Oriol Baltà a l'Oficina Tècnica de l'ICO (info@ornitologia.org).

Nou Comitè Editorial de la Revista Catalana d'Ornitologia

La RCO ha actualitzat el comitè editorial amb el relleu de l'editor en cap i l'entrada de dos nous membres.

Fa uns dies, el Lluís Brotons va deixar el càrrec d'editor en cap de la Revista Catalana d'Ornitologia, tasca que a partir d'ara ocupa el Roger Jovani. D'altra banda, el Santi Mañosa ha deixat el càrrec d'editor adjunt i ha entrat en Pere Pons. Així, doncs, el comitè editorial de la Revista Catalana d'Ornitologia actualment és el següent:

Editor executiu

Roger Jovani. UFZ, Helmholtz Centre for Environmental Research-UFZ, Leipzig.

Editors adjunts

Lluís Brotons. Centre Tecnològic Forestal de Catalunya, Solsona.
Oscar Gordo. Museo Nacional Ciencias Naturales, CSIC, Madrid.
Sergi Herrando. ICO. Museu de Ciències Naturals, Barcelona.
Pere Pons. Universitat de Girona, Girona.
Javier Quesada. ICO. Museu de Ciències Naturals, Barcelona.

Aprofitem l'ocasió per convidar a tothom a utilitzar la RCO per a la publicació dels vostres treballs. S'ofereix una revisió ràpida i acurada dels manuscrits i un tracte directe i planer amb els autors que facilita la correcció dels treballs per adquirir un format científic adient. Podeu consultar els darrers articles acceptats al blog de la revista: <http://revistacatalanaornitologia.blogspot.com/>

REPORTATGE

Resultats del projecte PERNIS: temporades 2007 i 2008

Aquest informe mostra els resultats obtinguts pel projecte de seguiment de la migració postnupcial de rapinyaires i aus planadores durant el quart i cinquè anys de funcionament del projecte.

Durant les tardors de 2007 i 2008 es va a dur a terme el seguiment de la migració postnupcial de rapinyaires i aus planadores mitjançant la xarxa d'estacions que formen part del projecte PERNIS de l'Institut Català d'Ornitologia. Aquests van ser el quart i cinquè anys de funcionament d'un projecte que va néixer l'any 2003 amb la intenció d'unificar esforços i metodologies i potenciar el seguiment de la migració de rapinyaires a Catalunya.

Les tres primeres temporades de seguiment oficial (2004-2006) van permetre iniciar l'extensió territorial de la xarxa d'estacions del projecte (Herrando & Baltà, 2005; Baltà, 2006; Baltà & Herrando, 2007). Durant les temporades de 2007 i 2008 es van fer alguns canvis pel que fa al nombre d'estacions i la seva situació geogràfica.

Canvis importants en la cobertura geogràfica del PERNIS

Durant la tardor de 2007 van participar en el projecte PERNIS un total de 25 estacions (Figura 1), el mateix nombre que la temporada de 2006. Van causar baixa per diversos motius tres estacions que venien funcionant des de 2004: turó de les Gatoses (Selva), serra de ca l'Estragués (Vallès Oriental) i santuari de Bellmunt (Osona); i tres més que s'havien incorporat al projecte durant la temporada de 2006: la Pollosa (Osona), coll de Portús (Alt Empordà) i can Paloma (Bages). D'altra banda es van incorporar sis estacions noves: coll de Bòixols (Pallars Jussà), Castelltallat (Bages), serrat de la Figuerassa (Berguedà), Camarassa (Noguera), mirador dels Tossals (Montsià) i turó del Calitxo (Conca de Barberà). Aquestes noves estacions van reforçar l'esforç del segui-

Mascle adult d'aligot vesper en migració.

ment a tres conques fluvials que podrien ser claus en la migració dels rapinyaires a través del nostre país: la del Llobregat, la del Segre i la de l'Ebre.

Durant el 2008 es van posar en pràctica algunes modificacions importants en la filosofia del projecte. Atesa la importància de conèixer la localització de les principals vies migratòries de les diferents espècies (un objectiu que encara estem lluny d'assolir), es va donar una major rellevància a la cobertura geogràfica de les estacions de seguiment, malgrat que amb això es perdi continuïtat temporal en alguna d'elles. Dit en d'altres paraules, es pretén prioritzar la localització de les vies migratòries per davant de les variacions interanuals en el nombre de migrants. En conseqüència, atenent a la petició del comitè de canviar la localització d'algunes estacions, la distribució de les estacions del projecte durant el 2008 va ser lleugerament diferent a la dels

anys anteriors. Així, hi va haver força variacions en la cobertura geogràfica respecte l'any anterior. Durant el 2008 van funcionar un total de 21 estacions de seguiment de la migració, per tant, hi va haver una lleugera disminució en l'esforç de mostreig respecte dels tres anys anteriors: van deixar de funcionar les següents estacions: el Cadí (Alt Urgell), tossal de Carissols (Solsonès), Pica-moixons (Alt Camp), Sant Miquel de Girona (Gironès), Castelltallat (Bages) i Camarassa (Noguera); a la vegada, algunes estacions van canviar de localitat de mostreig: sant Mateu (Maresme) i pilar d'Almenara (Urgell); que van ser substituïdes pel turó de sant Sebastià (Vallès Oriental) i cogulló de cal Torre (Bages), respectivament. Per últim els col·laboradors de l'estació del Volcà d'Aiguanegra (Garrotxa) van estar provant tres noves localitats de la comarca: Capsec, Sant Abdó i la roca del Migdia (tots ells a la Garrotxa).

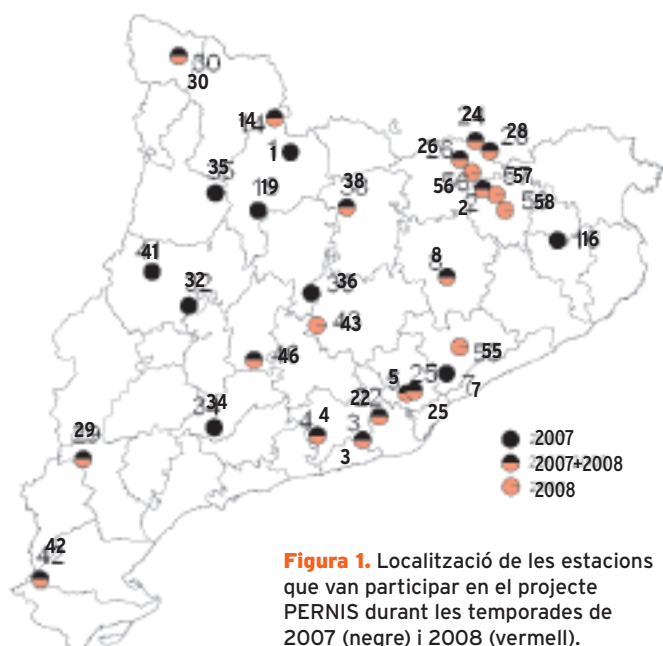

Figura 1. Localització de les estacions que van participar en el projecte PERNIS durant les temporades de 2007 (negre) i 2008 (vermell).

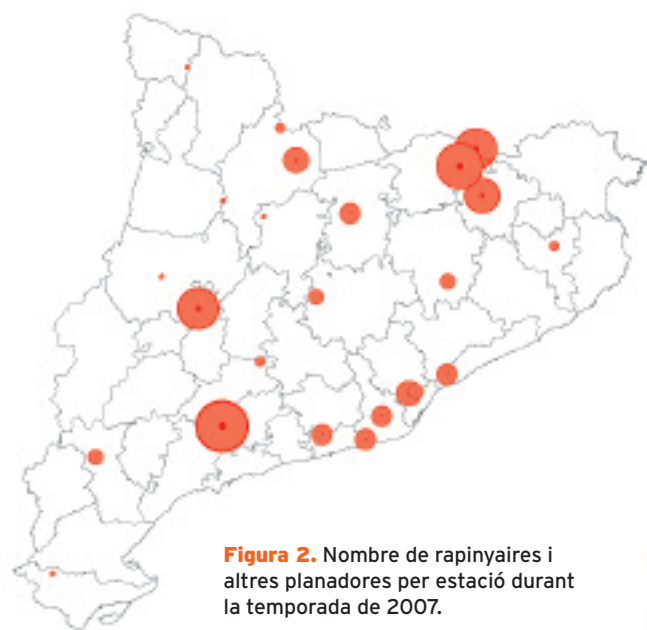
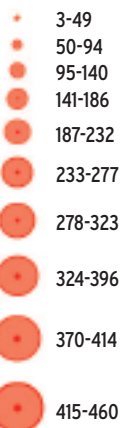

Figura 2. Nombre de rapinyaires i altres planadores per estació durant la temporada de 2007.

Codi	Estació	Municipi	Comarca
1	Cadí	Alàs i Cerc	Alt Urgell
2	Volcà d'Aiguanegra	Olot	Garrotxa
3	Canòpolis	Sitges	Garraf
4	Puig de l'Àliga-Tres Partions	Olèrdola	Alt Penedès
5	Turó de la Magarola	Barcelona	Barcelonès
7	Sant Mateu	Teià	Maresme
8	L'Enclusa	Taradell	Osona
14	Les Pardines	Quart de la Fontaneda	Sant Julià de Lòria
16	Sant Miquel Girona	Girona	Gironès
19	Tossal Carissols	Odèn	Solsonès
22	Pi Fustera	Sant Climent de Llobregat	Baix Llobregat
24	Coll d'Ares	Molló	Ripollès
25	Turó Blau	Barcelona	Barcelonès
26	Els Castelletes	Camprodon	Ripollès
28	Comanegra	Montagut	Garrotxa
29	Castell d'Ascó	Ascó	Ribera d'Ebre
30	Cap del Port de la Bonaigua	Alt Àneu	Pallars Sobirà
32	Lo pilar d'Almenara	Agramunt	Urgell
34	Picamoixons	Valls	Alt Camp
35	Coll de boixols	Abella de la Conca	Pallars Jussà
36	Castelltallat	Sant Mateu de Bages	Bages
38	Serrat de la figuerassa	Berga	Berguedà
41	Camarasa	Camarasa	Noguera
42	Mirador dels Tossals	Mas de Barberans	Montsià
43	Cogulló de cal torre	Rajadell	Bages
46	Turó del Calitxo	Llorac	Conca de Barberà
55	Turó de Sant Sebastià	Llinars del Vallès	Vallès Oriental
56	Capsec	la Vall de Bianya	Garrotxa
57	Sant Abdó	Santa Pau	Garrotxa
58	Roca del Migdia	Mieres	Garrotxa

i Picamoixons (Alt Camp) van mantenir el bon nombre de migrants que havien comptabilitzat la temporada anterior (Figura 2).

La distribució de les observacions durant la temporada de 2008 va resultar força diferent a les temporades anteriors, fet condicionat, en gran mesura, per la gran redistribució d'algunes localitats de seguiment. Tot i això, per a les estacions que van mantenir la localització, també es van poder apreciar algunes diferències quant al nombre d'exemplars migradors comptats. L'estació del Pirineu central de les Pardines va tenir una bona recuperació després de dos anys de nombres més baixos. Quant a les estacions del Pirineu oriental, els Castelletes i Comanegra van patir una forta davallada respecte de temporades anteriors, mentre que coll d'Ares va mantenir bons nombres de migrants.

El nombre de migrants comptats a les estacions de la costa central catalana no va variar gaire respecte d'anys anteriors, a excepció de l'estació del turó Blau en què va disminuir significativament. Cal destacar els bons nombres de migrants

Variacions interanuals

Els resultats obtinguts en la temporada de 2007 van mostrar lleugers canvis en la distribució geogràfica de la migració en comparació amb les temporades anteriors. Es va detectar menor pas en els punts transpirinencs clàssics del Pirineu central (al Cadí, sobretot) i va augmentar als passos transpirinencs orientals (coll d'Ares i Castelletes). També es va notar una relativa disminució de l'afluència de migrants a la costa central catalana respecte de la mitjana d'anys anteriors.

Les noves estacions situades a la conca del Segre, coll de Boixols i Camarasa, no van tenir un pas tant important com s'esperava, sobretot tenint en compte que estan situades en una zona que en principi podria correspondre a la mateixa via migratòria que l'estació del Cadí, tradicionalment un molt bon lloc de pas. Per contra, les noves estacions situades a la conca del Llobregat, el serrat de la Figuerassa i Castelltallat, van tenir una afluència de migrants força alta. D'altra banda, les estacions del pilar d'Almenara (Urgell)

REPORTATGE Resultats del projecte PERNIS: temporades 2007 i 2008

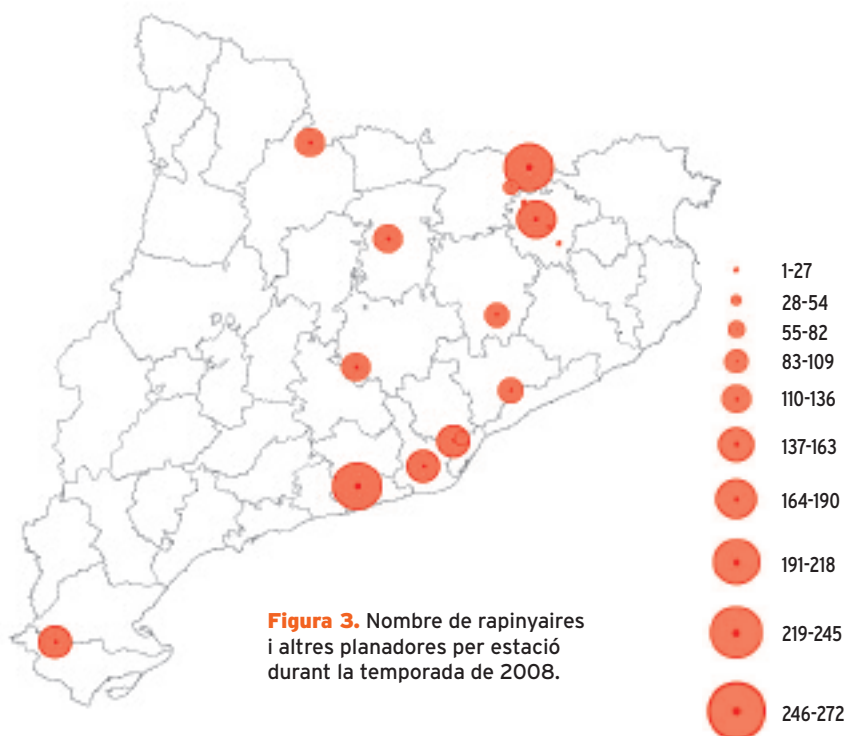

Figura 3. Nombre de rapinyaires i altres planadores per estació durant la temporada de 2008.

Èspècie	Nom científic	2007	2008	
1	Cigonya negra	<i>Ciconia nigra</i>	6	2
2	Cigonya blanca	<i>Ciconia ciconia</i>	2	113
3	Accipítrids	<i>Accipitridae</i>	35	19
4	Aligot vesper	<i>Pernis apivorus</i>	2.091	974
5	Aligot vesper-comú	<i>Pernis-Buteo</i>	19	
6	Milà indeterminat	<i>Milvus sp.</i>	14	
7	Milà negre	<i>Milvus migrans</i>	240	29
8	Milà reial	<i>Milvus milvus</i>	36	3
9	Aufrany	<i>Neophron percnopterus</i>	2	
10	Àguila marcenca	<i>Circaetus gallicus</i>	142	143
11	Arpella indeterminada	<i>Circus sp.</i>	10	
12	Arpella vulgar	<i>Circus aeruginosus</i>	184	73
13	Arpella pàl·lida	<i>Circus cyaneus</i>	5	1
14	Esparver cendrós	<i>Circus pygargus</i>	30	4
15	Accipiter indeterminat	<i>Accipiter sp.</i>	5	1
16	Astor	<i>Accipiter gentilis</i>	30	33
17	Esparver vulgar	<i>Accipiter nisus</i>	325	303
18	Aligot comú	<i>Buteo buteo</i>	196	72
19	Àguila daurada	<i>Aquila chrysaetos</i>	6	4
20	Àguila calçada	<i>Hieraaetus pennatus</i>	39	29
21	Àguila cuabarrada	<i>Hieraaetus fasciatus</i>	2	3
22	Àguila pescadora	<i>Pandion haliaetus</i>	16	14
23	Falcó indeterminat	<i>Falco sp.</i>	29	17
24	Xoriguer comú-petit	<i>F. tinnunculus-F. naumanni</i>		1
25	Xoriguer comú	<i>Falco tinnunculus</i>	163	150
26	Esmerla	<i>Falco columbarius</i>	3	
27	Falcó mostatxut	<i>Falco subbuteo</i>	93	49
28	Falcó de la reina	<i>Falco eleonorae</i>	10	1
29	Falcó pelegrí	<i>Falco peregrinus</i>	13	7
	No identificat	No identificat	77	42
	TOTAL		3.823	2.087

Taula 1. Nombre d'espècies de rapinyaires i aus planadores comptades en el conjunt de la xarxa PERNIS durant les temporades de 2007 i 2008.

que van passar per la vall del Llobregat, al serrat de la Figuerassa (estació 38) al nord, i posteriorment per la serralada prelitoral catalana, al cogulló de cal Torre (43) i al mirador dels Tossals (42).

Durant la tardor de 2007 es van comptar un total de 3746 individus de 28 taxons diferents, i 77 individus no identificats (Taula 1). Les espècies més abundants van ser les següents: aligot vesper *Pernis apivorus* (2091 individus); esparver vulgar *Accipiter nisus* (325); milà negre *Milvus migrans* (240); aligot comú *Buteo buteo* (196); arpella vulgar *Circus aeruginosus* (184); xoriguer comú *Falco tinnunculus* (163); àguila marcenca *Circaetus gallicus* (142); falcó mostatxut *Falco subbuteo* (93); i àguila calçada *Hieraaetus pennatus* (39).

Durant la tardor de 2008 es van detectar un total de 2045 individus de 24 taxons diferents, i 42 individus no identificats (Taula 1). Les espècies més observades van ser les següents: aligot vesper (974 individus); esparver vulgar (303); xoriguer comú (150); àguila marcenca (143); cigonya blanca *Ciconia ciconia* (113); arpella vulgar (73); aligot comú *Buteo buteo* (72); falcó mostatxut (49); i àguila calçada (29).

Fenologia del pas migratori

El pas de rapinyaires i aus planadores durant la tardor de 2007 va tenir un pic molt fort la tercera sessió que es correspon amb la tercera setmana d'agost, a diferència de la mitjana dels anys 2004 a 2006, en què la fenologia va tenir tres pics relativament marcats, l'un a meitats d'agost, un segon a principis de setembre i l'altre a mitjans de setembre (Herrando & Baltà, 2005; Baltà, 2006; Baltà & Herrando, 2007). Aquest valor tan alt en la tercera sessió cal atribuir-lo en gran part al pas important d'aligot vesper a l'estació de Picamoixons, tal i com ja havia passat la temporada anterior.

El pas de migrants durant la tardor de 2008 va ser molt diferent al de 2007, almenys pel que fa a la primera meitat del seguiment. Això s'explica per la manca de seguiment a les estacions del Cadí (Alt Urgell) i Picamoixons (Alt Camp),

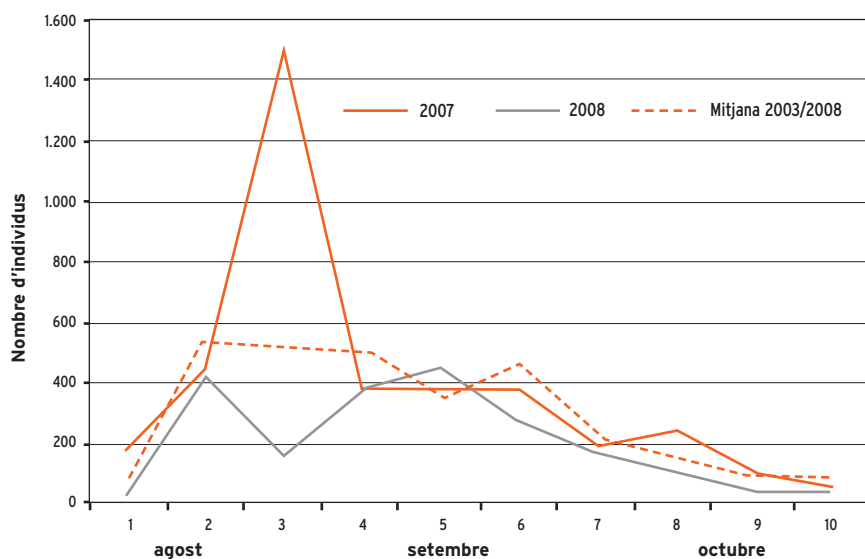

Figura 4. Nombre total de rapinyaires i aus planadores censades per sessió en el conjunt de la xarxa PERNIS durant les temporades de 2007 i 2008 i la mitjana dels anys 2003-2008.

estacions que tradicionalment recullen el pas més important d'aligot vesper de finals d'agost (Figura 4).

Determinació de les vies migratòries

Encara falten moltes dades per poder determinar quines són les principals vies

migratòries des rapinyaires i resta de planadors a Catalunya. Poc a poc, els col·laboradors del PERNIS van recollir una valuosa informació que en el futur ha de servir per assolir aquest objectiu. La determinació de les vies migratòries necessitarà de més dades, però no només

això. A diferència dels atles d'ocells reproductors i hivernants, la metodologia per fer mapes de vies migratòries s'ha desenvolupat molt poc i hores d'ara encara estem en una fase preliminar d'establiment d'hipòtesis de vies teòriques en funció de les característiques de l'ocell, del relleu i de la meteorologia. Ja ens hem posat a treballar estudiant, entre altres, com funciona el vol amb parapent, però hi ha molt camí per endavant.

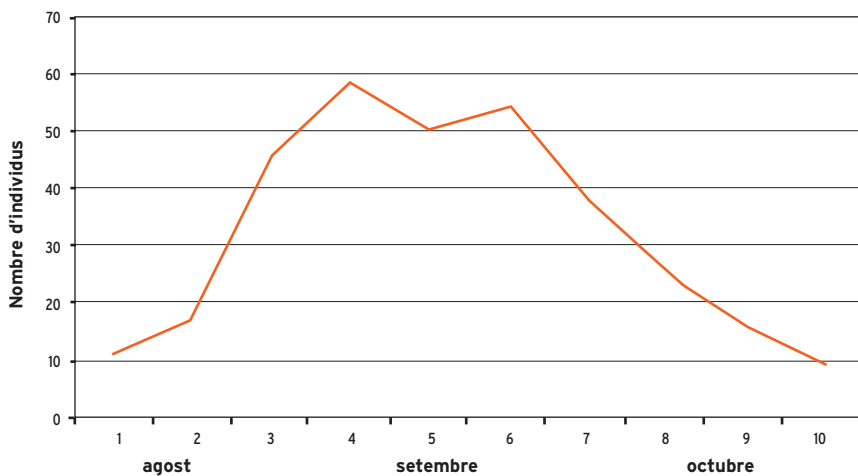
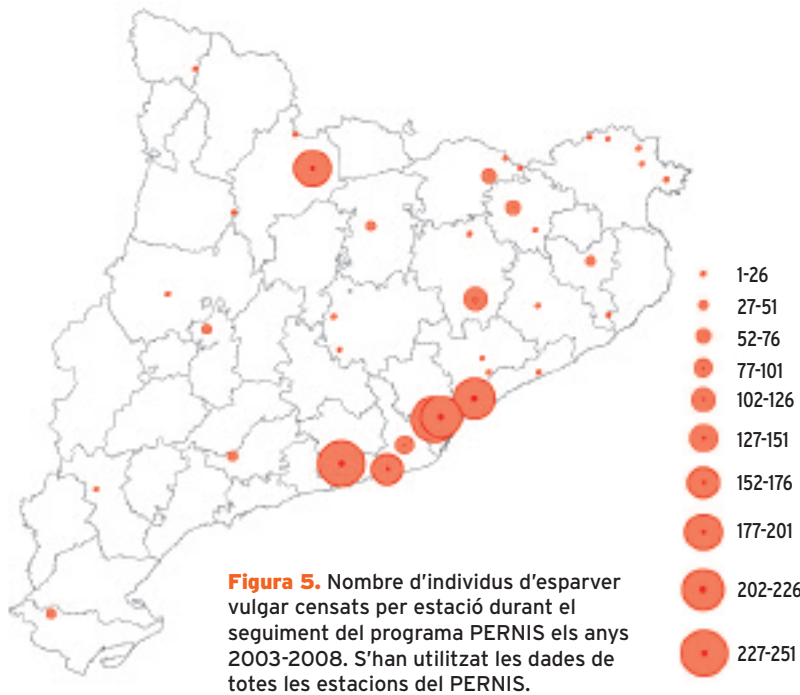
L'esperver vulgar: un migrador força regular a casa nostra

L'esperver vulgar *Accipiter nisus* és la segona espècie de rapinyaire més detectada durant la migració postnupcial quant a nombre d'individus. En el període 2003-2008 es van comptar un total de 1947 individus.

Codi	Estació	Participants
1	Cadí	Jordi Dalmau, Jordi Nicolau, Sara Orgué i Núria Tomàs
2	Volcà d'Aiguanegra	Fran Trabalon, Ruth Garcia, Lluís Gay, Mike Lockwood, Helena Rivera, Anna Rosa González, Tomàs Admetlla, Xevi Teixidor i Pere Corominas
3	Canòpolis	Rodrigo del Amo
4	Puig de l'Àliga-Tres Partions	Cisco Guasch, Xavier Parra, Marc Peris, Xavier Bayer i Humbert Salvadó
5	Turó de la Magarola	Daniel Díaz, Albert Petit, Jordi Ponce, Xavier Larruy i Ferran López
7	Sant Mateu	Jordi Sala, Daniel González, Cristina Prieto, Joan Grajera, Jaume Castellà, Adrià i Rubén
8	l'Enclusa	Josep M ^a Prat i Ramon Prat
14	Les Pardines	Ann Matschke
16	Sant Miquel Girona	Miguel Ángel Fuentes, Mercedes Carcas, Montse Geli, Noel Fuentes, Ponç Feliu
19	Tossal Carissols	Fermí Sort
22	Pi Fustera	Ferran Arenas
24	Coll d'Ares	Manel Dinarés
25	Turó Blau	Carlos Alberto Oliver
26	Els Castelletes	Òscar Pérez
28	Comanegra	Joan Vidal
29	Castell d'Ascó	Ivan Jurado, Pere Josa
30	Cap del Port de la Bonaigua	Mar Balagué, Maria Pou, Jordi Guillén
32	lo pilar d'Almenara	Marc Anton, Oriol Baltà
34	Picamoixons	Francesc Parés, Joan Rodríguez, Pere Josa
35	coll de Bòixols	Fermí Sort
36	Castelltallat	Oriol Baltà, Marc Anton
38	serrat de la Figuerassa	Miquel Batriu, Marta Calderer, Àngela Guitart, Joan Pujol, Antònia Sibila
41	Camarasa	Max Solana
42	Mirador dels Tossals	Joan Mestre i Claudi Baiges
43	Cogulló de cal Torre	Marc Anton, Anna Dalmau, Roger Sanmartí i Oriol Baltà
55	Turó de Sant Sebastià	Jordi Sala, Daniel González, Cristina Prieto, Joan Grajera i Jaume Castellà
56	Capsec	Fran Trabalon
57	Sant Abdó	Fran Trabalon
58	Roca del Migdia	Fran Trabalon

Taula 2. Llista d'estacions i col·laboradors del projecte PERNIS durant les temporades de 2007 i 2008.

REPORTATGE Resultats del projecte PERNIS: temporades 2007 i 2008

Aquesta espècie tan abundant durant la migració també es reparteix força bé a nivell territorial, tot i que es detecten zones per on sembla mostrar una certa preferència: el pas transpirinenc central del Cadí i la costa central catalana (Figura 5). L'esperver vulgar és un rapinyaire de mida petita que, tot i que aprofita bé els corrents d'aire ascendent per guanyar alçada, planejar i volar a vela, utilitza amb freqüència el vol batut per desplaçar-se (Bildstein 2006). Temporalment, les citacions d'aquesta espè-

cie es concentren des de final d'agost a final de setembre, i sembla que el període de mostratge del PERNIS cobreix bé la fenologia de la migració postnupcial d'aquesta espècie (Figura 6).

Els col·laboradors del programa PERNIS

El projecte PERNIS és possible gràcies a la valuosa col·laboració de tots els seus participants. Any rere any es va incrementant el nombre de col·laboradors del projecte (Taula 2). El PERNIS rep el

suport del Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya, concretament al Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa i al Parc Natural del Cadí-Moixeró, de la Diputació de Barcelona, al Parc Natural del Garraf, i del Parc de Collserola. Agraïm també la col·laboració de l'equip d'investigadors amb els que estem iniciant la cerca de les vies migratòries: Lluís Brotons, Oscar Gordo i Javier Quesada. Finalment, un agraïment molt especial als membres del Comitè PERNIS: Fran Tralalon, Emili Bassols, Jordi Dalmau, Jordi Nicolau, Rodrigo del Amo, Francesc Llimona, Sergi Herrando, Marc Peris, Cisco Guasch, Jordi Sala, Marc Bertran, Marc Anton, Pere Josa i Oriol Baltà.

Participar en el programa PERNIS

Per participar en el projecte PERNIS heu de posar-vos en contacte amb el seu coordinador: Oriol Baltà info@ornitologia.org / tf 93 4587893

Referències

- Newton, I. 2008. *The Migration Ecology of Birds*. London: Academic Press.
- Baltà, O. & Herrando, S. 2007. Resultats del projecte PERNIS durant la tardor de 2006. *L'Abellerol* 34: 4-7.
- Baltà, O. 2006. Migració de rapinyaires a través dels Pirineus catalans. *L'Abellerol* 33: 4-6.
- Baltà, O. 2006. Segon any de seguiment de la migració postnupcial de rapinyaires i aus planadores. *L'Abellerol* 29: 4-9.
- Bildstein, K.L. 2006. *Migrating raptors of the world: their ecology and conservation*. Cornell: Cornell University Press.
- Cramp, S. & Simmons, K.E.L. 1980. *Birds of the Western Palearctic*. Volume II. Hawks to Bustards. Oxford: Oxford University Press.
- Herrando, S. & Baltà, O. 2005. Primers resultats del programa PERNIS. *L'Abellerol* 25: 4-8.

OBITUARI

Artur Sarró: psiquiatre, viatger i naturalista

El dia 8 d'agost de 2008, Artur Sarró traspassà als 74 anys i, en la notícia del seu òbit, se sintetitzava la seva vida amb els tres qualificatius que encapçalen aquesta breu semblança.

Psiquiatre com el seu pare Ramon Sarró —deixeble i introductor de Freud—, i viatger com l'avi Albert Martín, qui, com a editor, va publicar *Maravillas de la vida animal*, un llibre que el fascinà, tot iniciant-lo a la seva altra gran passió de la seva vida.

Aquí no correspon tractar d'Artur Sarró com el competent professional que fou, sinó l'home lliurat a l'aventura dels viatges i al goig de la natura, que s'enllacen estretament.

En data 31 de maig de 2008, tan pròxima al seu final, "El Periódico" va publicar l'entrevista que li féu Xavier Moret, en la qual destacava la seva condició de gran viatger. En les respostes de l'Artur a les preguntes de l'entrevistador, destacava que l'Àfrica fou el seu destí predilecte, des d'una visita iniciàtica a Kenya el 1965, i que, del continent africà, en primer lloc el va atraure la fauna, però que "després, en el tercer viatge, al Txad, vaig descobrir la gran varietat d'ètnies, una arquitectura interessant, el contacte amb la gent, les converses...". Comprovem que, si volguéssim aprofundir mínimament la faceta viatgera de l'amic Artur, ens caldria un espai múltiple del que ara li dediquem per subratllar-ne la seva activitat com a naturalista i, sobretot, ornitòleg.

En efecte, veritable africanista, va visitar aquell continent més de quaranta vegades, deu o dotze de les quals ho foren al Marroc i la resta a l'Àfrica subsahariana. Diverses travesses del desert en "jeep", sol o acompanyat; l'Àfrica oriental, sobretot Kenya i Tanzània, que ofereixen el major espectacle faunístic del planeta; i l'Àfrica occidental o atlàntica, on la faceta cultural i antropològica apareix en un primer pla. En la citada entrevista explicava que "mentre filmava el festival de Gerewol dels bororo, al Níger, la visió se m'ennuvo-

Xavier Ferrer

Sortida a l'Encanyissada (delta de l'Ebre) la tarda de l'onze d'octubre de 1977

lava perquè se m'escapaven llàgrimes d'emoció. És un espectacle veure centenars de famílies aplegades a la sabana per cantar, ballar, pactar matrimonis, fer negocis...". I segueix: "El país dogon, a Mali i a les terres altes d'Etiòpia, també són impressionants". Afegim-hi Camerun, la Costa d'Ivori, el Congo. I, encara, Botswana, Zimbabwe, i d'altres.

Un dels resultats dels recorreguts africans ha estat la impressionant col·lecció de màscares que Artur va aplegar, a la ratlla de cinc-cents, part de les quals es mostren en una gran sala de la seva casa, recobrint literalment totes les parets sense deixar el mínim espai buit. Un comentari adequat a aquesta exposició d'art africà, no està a l'abast del qui signa el present record.

Però Artur Sarró, en tant que incansable rodamón, no va pas limitar-se a la seva Àfrica estimada. Que sapiguem, va navegar per l'arxipèlag de les Galàpagos, abans que el turisme hi fes acte de presència. També va recórrer el Perú. I l'Índia, Ceilan, Myanmar,

Thailàndia, Cambotja amb l'insuperable Angkor...

No cal dir que, a un nivell pròxim, Artur coneixia tots els indrets d'interès natural de la Península ibèrica, començant per Doñana i Gallocanta, i la majoria dels que tenen algun atractiu cultural.

Els inicis d'Artur Sarró com aficionat a la natura ho foren com aquariòfil. De solter disposava i tenia cura d'uns trenta aquaris. Una anècdota reveladora de la seva ictiofilia l'explica la seva muller, Irene Maluquer. Es van conèixer l'any 1954 en un congrés mèdic, on ella exercia de traductora, i quan els van presentar, al sentir el seu cognom, Artur va preguntar-li:

Ets parenta de qui va escriure *L'aquari d'aigua dolça*?

Es referia a Salvador Maluquer Nicolau, oncle de Irene i autor d'aquest extens i documentat manual, editat a Barcelona l'any 1918.

El nuviatge i matrimoni, l'any 1959, fou decisiu per interessar l'Artur en l'ornitologia, ja que l'ambient familiar que

OBITUARI Artur Sarró: psiquiatre, viatger i naturalista

Salvador Maluquer

Excursió a Doñana, any 1964. D'esquerra a dreta, Josep R. Pons, Artur Sarró, Salvador Maluquer i Irene Maluquer.

aportava la Irene no podia ser més favorable per a incitar l'interès pels ocells. Sobretot gràcies al seu germà Salvador, responsable aleshores de l'organització de l'associacionisme ornitològic a Catalunya, curador informal de la secció d'aus del Museu de Zoologia de Barcelona (ara de Ciències Naturals), i que iniciava -1956- l'estudi sistemàtic de l'avifauna del delta de l'Ebre. Així doncs, de bon principi Artur participava a les excursions del grup català de la SEO, dirigides pel seu futur cunyat. Irene recordava que la primera d'aquelles sortides a la que assistí Artur fou a la Ricarda (el Prat de Llobregat), en el curs de la qual "descobri" els ocells.

No tenim el registre de les prospeccions ornitològiques participades o practicades per Artur Sarró. Però, gràcies a la característica meticulositat de Salvador Maluquer, disposem de les referències, datades amb tota exactitud, dels assistents a totes les efectuades al delta de l'Ebre entre 1956 i 1970. Afegim que aquest treball de Salvador Maluquer és el més ampli i exhaustiu sobre el Delta, acomplert en el segle xx. Doncs bé, Artur hi fou present en vint-i-quatre d'aquestes visites, de 1960 a 1969.

D'entre aquestes prospeccions destacaria la del 20 de maig de 1960, en el curs de la qual, juntament amb Salva-

dor Maluquer, van trobar a l'illa de Buda, en la zona situada entre el Calaix de la Mar i les Moixarres, fins a vint-i-cinc nius de gavines (*Larus ridibundus*) a terra, entre les mates de soses o salicòrnia. Destaquem que constitueix la primera citació plenament comprovada de nidificació de l'espècie a la península Ibèrica (*Ardeola*, VI, 1).

El delta de l'Ebre seguí essent un objectiu ornitològic predilecte d'Artur Sarró, ja conculsa l'esmentada campanya sistemàtica menada per Salvador Maluquer. Així, el 30 de maig de 1975, juntament amb Xavier Ferrer Parareda, descobriren, a la Punta de la Banya, la primera nidificació de la gavina capblanca (*Larus genei*) al Delta. Afegim al respecte, que deu anys enrere, en els dies 29 i 30 de juny de 1965, Artur, juntament amb el seu gran company i amic J.R. Pons Oliveras, havien trobat tres nius d'aquesta gavina a la llacuna de Fuente de Piedra (Màlaga), quan només se'n coneixia la cria a Doñana (*Ardeola*, 11, 2).

Una prova més d'aquesta dedicació al delta de l'Ebre l'he trobada en un apunt a la meua llibreta de camp: "Artur Sarró comunica que a la darrera setmana de maig de 1981, va trobar nou polls d'ànec blanc (*Tadorna tadorna*) als Alfacs, després d'haver observat la pare-

lla d'adults a molt poca distància i en actitud de vetllar per la llocada".

Les dues expedicions estrictament ornitològiques més notables en les que va participar Artur Sarró, foren a Mauritània.

En primer lloc, el maig de 1967, a l'anomenat "Banc d'Arguin", una successió d'illots i de baixos a la costa nord de Mauritània, entre Port-Etienne i el cap Timiris, on niava o s'estacionava una riquíssima avifauna, sobretot paleàrtica. A més de l'Artur, els expedicionaris foren: J.R. Pons Oliveras, Wolfgang von Westernhagen i L. Gutiérrez Pagès (*Ardeola*, XII, 2).

I, com a continuació de l'anterior, un recorregut en "jeep" de 3.000 kms., per pistes, a través de territori mauritànic. Allí van trobar uns ocells molt refiats –no es caçaven- i de component més i més etiòpic, a mesura que es dirigien cap al sud (*Ardeola*, XIV).

No cal pas subratllar que en el curs dels viatges empresos per Artur Sarró, la natura i els ocells, en particular, hi ocupaven un lloc preferent. Així, al parc ornitològic de Keoladeo Ghana, al Rajasthan, en els anys vuitanta del segle xx, va poder veure i filmar els escassos exemplars, que encara hi passaven l'hivern, de la població occidental de la magnífica grua siberiana, tan amenaçada d'extinció.

En el curs de viatges compartits, hem pogut contemplar les nostres grues euroasiàtiques hivernant a les fonts del Nil blau, a Abissínia. L'abellerol carminat i la rara grua carunculada, al delta de l'Okavango. L'esplèndid paó reial salvatge i l'àgil gall silvestre (*Gallus sonneratii*) al parc de Nagarhole, a l'Índia del sud. O uns ànecs canyella al riu Ayeyarwaddy, la columna vertebral de Myanmar.

A part dels articles científics ressenyats, Artur Sarró ha deixat un gran nombre d'articles d'opinió així com de caràcter informatiu, en els quals palesa la riquesa natural –sobretot ornitològica- existent, i el gran risc que corre per l'acció humana. Articles a la revista "*Destino*"; nombrosíssims a "*La*

Josep R. Pons, Artur Sarró i Salvador Maluquer, Doñana, any 1964.

Vanguardia”, a “*Vida silvestre*”, a “*Caza fotogràfica*”, a “*Gaceta ilustrada*”, i d’altres.

És d’una gran importància la producció de documentals –una quarantena- de tema naturalístic, que es segueixen projectant, tot mantenint vivent entre nosaltres, la presència d’Artur. Citem: “*Marisma viva*”, “*Sierra viva*”, “*Lagunas y corrales de Doñana*”, el “*Banc d’Arguin*”, així com dels molts països africans visitats. I no cal ponderar la riquesa del seu arxiu fotogràfic. Just reconeixement dels seus mèrits, li fou atorgada la Medalla 2005-2006 d’UNICA (Union Internationale du Cinema Non Professionnel).

Cal destacar que l’actuació pública tan notòria d’Artur Sarró en pro de la natu-

ra, la inicià en un període en el qual eren ben escasses les manifestacions d’aquesta índole. I ho féu en un doble aspecte: per la transmissió apassionada del seu interès per la vida animal; i per la constant i aferrissada defensa del patrimoni natural que hem de protegir i transmetre a les futures generacions.

Per a concloure, voldria subratllar els trets més destacats que caracteritzaren la personalitat de l’amic i cosí Artur Sarró.

Comencem per l’amistat. Artur vivia envoltat d’amics, el millor indicador de la seva excel·lència, que l’acompanyaren en els seus viatges, i també, i molt, en la seva malaltia final. Entre tots ells cal destacar Josep Ramon Pons Oliveras, company fraternal d’innumerables

excursions i de veritables expedicions als indrets més insospitats.

La família ocupava un lloc essencial en la seva agenda vital. Només cal dir que, sempre que era possible, Irene l’acompanyava. I no pas a París o a Londres, sinó a visitar els pigmeus de la selva del Congo o a dormir al ras a Botswana.

Frugal, adaptable en extrem a les terres que visitava. Era un model i un exemple, especialment pels que vam veure’l menjar, amb autèntica fruïció, la gomo-sa “injera” de gust àcid, aliment bàsic als altiplans abissinis.

Professionalment, com a psiquiatre, fou d’una honestedat proverbial. Qualitat que s’estenia a tots els àmbits de la seva existència.

Finalment, cal ressaltar l’entusiasme, que, com una arrel vital impulsava moltes de les seves realitzacions. Una anècdota viscuda ho il·lustra. En el curs d’una acampada a l’Okavango, el nostre grup contemplava una posta de sol a la vora del riu. Com tinc escrit a les meves notes: “Tot just quan el declivi del sol havia atès la línia de l’horitzó, aparegué enfront nostre un ramat d’elefants que anaven a abeurar-se. En comptarem fins a divuit, de totes les mides i edats... Mentre bevien, el cel virava al rosat i, després, al roig cada cop més intens. I els elefants, assossegats, continuaven xuclant l’aigua... A nosaltres, meravellats per l’espectacle, ens costà reaccionar com a fotògrafs. Artur Sarró, entusiasmat, exclamà: “Això val totes les pessetes del món”. Era l’any 1992 i encara no regia l’euro!

JOAQUIM MALUQUER SOSTRES

Baïmes, 71 08007 Barcelona
Tel: 93 418 55 11
Fax: 93 418 81 17
www.weboryx.com
E-mail: oryx@weboryx.com

Oryx
la botiga de l'amant de la natura

*T'apropem
a la
natura*

A partir del nostre 10è aniversari volem ajudar a fer realitat projectes desenvolupats per joves menors de 35 anys amb 10.000 Euros
Consulta la nostra web
www.weboryx.com

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

Crònica Ornitològica Novembre 2008 – Març 2009

L'hivern 2008-2009 serà recordat per a molts com el de les ventades que ens van dur a l'interior de Catalunya grups nombrosos de gavinetes de tres dits, o per ser l'hivern del pelicà a Lleida o pels més avesats a la recerca de rareses, per les benvingudes novetats en forma del sit capblanc i del gavinot polar detectats aquesta temporada.

Novembre 2008

El **pelicà vulgar** *Pelecanus onocrotalus* més famós de Catalunya, que fins i tot va esdevenir televisiu (www.tv3.cat/videos/996819/Un-pelica-extraviat-viu-amb-cigonyes) va restar a l'abocador de Montoliu de Lleida el dia 16. El presumpte **martinet híbrid** de la Tancada, al delta de l'Ebre, es va anar veient a la seva zona habitual el dia 27. A Mas Pla, Baix Empordà, el dia 8 es va veure un mascle de primer hivern d'**arpella pàl·lida russa** *Circus macrourus* que es va tornar a relocalitzar el dia 10. L'observació d'una **guatlla maresa** *Crex crex* creuant una pista al puig Portugal, Santa Cristina d'Aro, Girona el dia 23 és força remarcable perquè la majoria d'observacions de l'espècie corresponen a captures en mà d'ocells accidentats. Es van veure un parell de **fredelugues gregàries** *Vanellus gregarius* juntes als arrossars de Pals, Baix Empordà, el dia 8. El dia 10 encara romanien a la zona les dues i un individu hi va

Sit capblanc
*Emberiza
leucocephalos*

Rafa Armada

hus petrosus. El dia 11, a Os de Balaguer va aparèixer un **sit blanc** *Plectrophenax nivallis*.

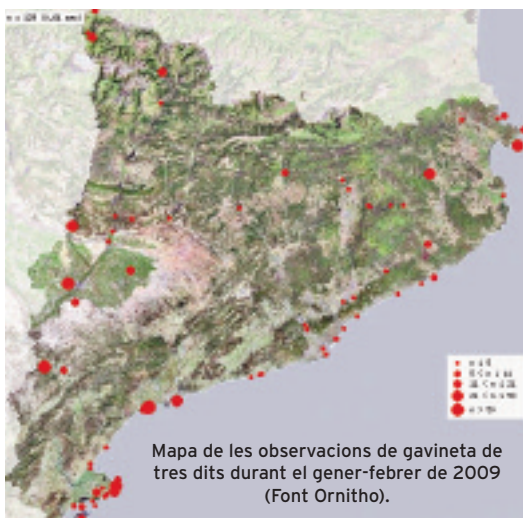
Gener 2009

Les comarques de la plana de Lleida continuaven donant sorpreses el gener de 2009. Després d'unes observacions de fa uns anys, un **cigne petit** *Cygnus columbianus* de primer hivern va aparèixer al Segre a Aitona el dia 17 i hi va restar almenys fins el dia 28. També a Lleida, el **pelicà** de Montoliu es va moure cap al Pla d'Urgell fins que es va veure a Mollerussa el dia 6 o a l'estany d'Ivars els dies 8 i 9 per tornar cap a Montoliu del 23 a final de mes. Al delta del Llobregat va aparèixer un **èider** *Somateria mollissima* el dia 31 i que va restar a la zona fins el dia 8 de març. També a la zona es va haver de controlar un **ànec de Jamaica** *Oxyura jamaicensis* que es va detectar el dia 8 i que va restar a la zona fins el dia 11. A principi de mes es va veure una **calàbria grossa** *Gavia immer* al delta de l'Ebre i a mitjans de mes una també al delta de la Tordera. No obstant això, la observació més sorprenent va ser la d'un exemplar als estanys de Sils, la Selva, el dia 29, la primera per a la zona. El **cabussó orellut** del delta del Llobregat va ser present tot el mes. Entre els milers de **fredelugues** hivernants a l'Empordà, el dia 1 es va retrobar una de les **fredelugues gregàries** *Vanellus gregarius* detectades a la tardor, aquest cop al municipi de Torroella de Montgrí. Una mica més al sud, a Solius, el dia 3 va aparèixer un **gavià caspi** *Larus cachinnans*, mentre que un altre, un ex. gairebé adult, era al port de Tarragona

restar fins a finals de mes, atraient força observadors, fins i tot de l'estranger. A la sempre sorprenent desembocadura del Besòs, es va veure un jove de **papamosques menut** *Ficedula parva* el dia 2 i el mateix dia es va observar i posteriorment anellar un mascle adult de la mateixa espècie al delta de l'Ebre.

Desembre 2008

El **pelicà** de Lleida es va veure per la zona de Montoliu de Lleida en diferents dates al llarg del mes. El dia 11 es va veure un **cabussó orellut** *Podiceps auritus* al delta del Llobregat que hi hivernaria a la zona fins al febrer de 2009. Al litoral, a finals de mes es va registrar un temporal que va comportar destrosses diverses entre elles la destrucció de l'única localitat coneguda de cria de l'ocell de tempesta a les illes Medes i la pèrdua de la majoria de caixes-niu que hi havia a les illes, algunes situades a més de 15 metres sobre el nivell del mar. Als aiguamolls de l'Empordà, el dia 21 es va observar un **grasset de costa** *Ant-*

Mapa de les observacions de gavineta de tres dits durant el gener-febrer de 2009 (Font Ornitho).

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

el dia 11. A Balaguer, es va detectar una **gavina cendrosa** *Larus canus* al Segre el dia 18. A partir del dia 24 i a causa d'un gran temporal de ponent, es van registrar observacions de **gavineta de tres dits** *Rissa trydactyla* gairebé per tot Catalunya, interior inclòs. Una anàlisi preliminar efectuada al portal <http://www.ornitho.cat> dona un total de més de 850 exemplars detectats.

La **piula grossa** *Anthus richardi* va hivernar almenys al delta de l'Ebre, on es va veure un ocell el dia 1 i un altre un mes més tard al mateix lloc de la comarca del Montsià. El dia 25 uns visitants estrangers van observar un **mosquiter de doble ratlla** *Phylloscopus inornatus* a l'aguait de les Gantes, PN Aiguamolls de l'Empordà. A la collada de Toses, Ripollès, es va detectar un màxim de 450 **pardals d'ala blanca** *Montifringilla nivalis* el dia 10. La raresa del mes i potser de l'any va ser un **sit capblanc** *Emberiza leucocephalos* trobat a Aspa, Segrià, el dia 2 pel matí i que va dur molts observadors a conèixer aquest racó dels secans lleidatans a la recerca d'aquesta raresa que es va anar veient associada a **verderoles** *Emberiza citrinella* almenys fins el dia 11.

Febrer 2009

El dia 8 va aparèixer una **oca de galta blanca** *Branta leucopsis* al delta del Llobregat, que hi restaria fins a final de mes i mitjans de març. Una **oca de collar** *Branta bernicla* es va veure al Fangar, delta de l'Ebre, el dia 21. Les **calàbries grosses** seguien veient-se cap el delta de l'Ebre (dia 22) o la costa nord del Maresme, prop la Tordera (dia 8). Per contra, el **cabussó orellut** que hi havia al litoral del delta del Llobregat va marxar el dia 8. El primer **ocell de tempesta** *Hydrobates pelagicus melitensis* de la temporada es va veure el dia 7 des de la punta del cap de Creus (una data força primerenca). Durant el febrer de 2009, el **pelicà** que havia restat a les terres de Ponent durant l'hivern va decidir tornar cap el nord-est amb el grup de cigonyes que havia vingut i va ser retrobat breument al lloc per on havia entrat a

Albert Cama & Joan Ferrer

Catalunya des de França: al PN Aiguamolls de l'Empordà el dia 12. El nombre de **gavians caspis** detectats va pujar durant el mes, com en algun any anterior: hi va haver un primer hivern a Solius, Llagostera, el dia 14 i dos diferents del primer, també primers hiverns el dia 15 al mateix lloc. Un altre primer hivern va ser vist i fotografiat al parc urbà de Diagonal Mar, a Barcelona ciutat, el dia 15. Encara a les comarques de Barcelona, un altre immadur es va veure a Vilanova i la Geltrú el dia 26. A Cambrils es va detectar un **gavià argentat de potes roses** *Larus argentatus* els dies 4 i 7. La invasió de **gavinetes de tres dits** duta pel temporal registrat al desembre 2008 i que també va dur nombres mai vistos de gavinots polars i hiperboris a les costes del nord de la península va portar una primera citació per a Catalunya, força impensable en altres circumstàncies: un **gavinot polar** *Larus glaucooides* de primer hivern va ser trobat al port de Cambrils, Baix Camp, el dia 4. L'ocell es va anar veient de forma intermitent fins el dia 9. Al delta de l'Ebre es van continuar veient alguna **piula grossa** al Montsià el dia 2, mentre que un exemplar va ser detectat el dia 5 dins l'aeroport del Prat. La presència d'aquest exemplar fins el dia 24 de març fa pensar en un altre cas d'hivernada, ja que podria ser un mateix exemplar vist per la zona el

dia 11.12.2008. El dia 12 es va trobar el segon **sit blanc** de l'hivern als Ome llons, Lleida.

Març 2009

El **cigne petit** del Segre es va veure per darrer cop el dia 3 a Soses i l'**oca de galta blanca** del Llobregat va marxar el dia 25. Als estanys de Sils es va veure un **morell xocolater** *Aythya nyroca* el dia 9. El dia abans es veia per últim cop l'**èider** del delta del Llobregat. El **martinet** presumiblement híbrid de la Tancada, al delta de l'Ebre, es va observar a la costa de la barra del Trabucador el dia 17 i fins el dia 20. Força sorprenent és la troballa d'un **pioc salvatge** *Otis tarda* al Segrià el dia 17. A les comarques de Girona, a l'abocador de Solius, a Llagostera, es va trobar un 2n hivern de **gavià caspi** el dia 1. Un adult de la mateixa espècie es va detectar al mateix lloc els dies 7 i 8. El mateix abocador acollia un **gavià argentat de potes roses** el dia 1 i més tard un altre el dia 22, i dos el dia 28. Un altre **gavià argentat** va ser vist a Tarragona el dia 14. La **piula grossa** del delta del Llobregat va acabar malament ja després de veure-la el dia 9, el dia 24 va ser duta al centre de recuperació, lesionada per causes desconegudes.

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

Josep Maria Camarasa & Jesús Ignasi Català. 2007 - 2008

Els nostres naturalistes vol. I i II

Col·lecció Monografies Mètode. Publicacions de la Universitat de València. València.
379 pàgines. Preu 15 euros

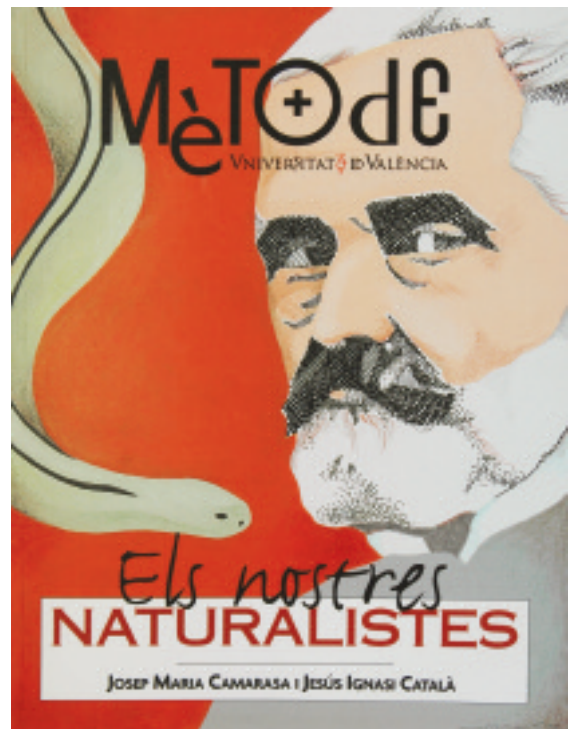
La nostra història natural compta amb una llarga tradició de naturalistes que han estudiat la flora i fauna. El seu treball ha contribuït a enriquir la ciència i ha perdurat fins l'actualitat. Presentada en dos volums, *Els nostres naturalistes* és una obra clau per conèixer i descobrir la nostra història natural des dels seus orígens fins a l'actualitat.

En els últims vint anys la història de les ciències naturals a casa nostra ha millorat molt, entre d'altres factors, gràcies a la vertebració de la disciplina que la creació, el 1989, de la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, ha fet possible. Josep Maria Camarasa (Barcelona, 1946), ara assessor de la secretaria científica de l'Institut d'Estudis Catalans, va ser un dels fundadors d'aquesta societat i també el seu primer president. Jesús Ignasi Català (València, 1969), per la seva banda, es va formar com a historiador de la ciència en el grup de José Mª López Piñero a la Universitat de València, el més potent i prestigiós de la disciplina de l'estat espanyol, i és professor d'història de la ciència a la Universitat Cardenal Herrera-CEU de València. És evident, per tant, que tots dos autors tenien òptimes condicions d'abordar un repte ambiciós i difícil alhora: aplegar molta informació dispersa, ordenar-la, i proporcionar un fil conductor a tres-cents anys de recerca naturalista en els Països Catalans, no solament en el domini continental sinó també en el marí. El resultat és excel·lent i malgrat les dificultats, partint de un conjunt de naturalistes aparentment dispersos, els autors aconseguixen construir una estructura per amalgamar-los, basant-la principalment en l'estudi de

les institucions educatives i dels processos d'associacionisme (excursionisme científic, Sociedad Española de Historia Natural, Institució Catalana d'Història Natural...).

El primer volum de l'obra que ressenyem, on no falten figures com Josep Cavanilles, Ramon Llull o la família Salvador, se centra en els inicis de l'estudi de la natura, en com es van rebre les idees de Darwin a casa nostra, les primeres càtedres d'herbes a la Universitat de València o la influència dels nostres naturalistes a Madrid. El segon volum aparegut el juny de 2008, se centra en els últims dos segles de tradició naturalista, on trobem figures com els Boscà, Josep Rodrigo Botet, Longí Navàs, Pius Font i Quer o Ramon Margalef.

La bastida del llibre està constituïda per les tesis doctorals dels autors, la de Camarasa sobre "Botànica i botànics dels Països Catalans", i la de Català sobre "Los cultivadores de la historia natural en Valencia (1909-1940)" on aquest darrer treballà principalment les temàtiques de geologia i control de plagues agrícoles. És evident, per tant, que els volums són forts en aquestes matèries i que tot sigui dit, constitueixen el gruix de la nostra història natural. Aquests elements juntament amb una obligada limitació de l'extensió del llibre han deixat la Zoologia en extensió minoritària. Malgrat aquestes consideracions crec que alguns oblits involuntaris caldria esmenar-los en les properes edicions. Es tracta, per exemple, del nucli zoològic osonenc al voltant de Torreferrusa,

amb els germans Vilarrúbia i el polifacètic Mariano Masferrer i Rierola; la vida de la Secció Regional Catalana de la Sociedad Española de Ornitologia (vigent des de 1954); i la del zoòleg d'ampli espectre Enrique Balcells Rocamora, creador de xarxa naturalista i pare de l'estudi dels ratpenats a Espanya. En el camp més estrictament ornitològic falten alguns alemanys i anglesos que varen aportar molt al coneixement dels nostres ocells. A les Illes Balears, el capità Philip Munn visqué 30 anys a Mallorca (morí el 1949 a Alcúdia) i fou l'ornitòleg illenc més important en treballs i material col·lectat. Adolf von Jordans aplegà més de 1500 pells d'ocells balears i descrigué diverses subespècies de les Illes. Al continent foren molt importants els germans Brehm; en Reinhold Bernhard (1830-1891), que visqué a Múrcia, Alacant i Barcelona i descrigué l'àguila imperial ibèrica (*Aquila adalberti*)

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

ORYX esponsoritza la secció novetats bibliogràfiques

i l'Alfred Edmund (1829-1884) l'autor del primer treball ornitològic de l'avi-fauna peninsular espanyola, que jugà un paper important sobretot a València i Alacant i que entre d'altres aportacions a la ciència, descrigué la cogullada fosca (*Galerida theklae*) amb el tipus a Xàtiva i el subtipus al Masnou. El llibre cita solament el nom de l'Alfred Brehm.

El llibre finalitza l'anàlisi al 1990 amb la publicació de la Història Natural dels Països Catalans (de 1984 a 1992), i jo opino que hauria estat més ajustat finalitzar-lo al 1950 o potser al 1960 ja que en les dècades dels setanta i especialment als vuitanta es produïren un canvis molt ràpids i importants, no únicament en la ciència acadèmica sinó sobretot en la ciència ciutadana. Tot aquest fenomen polièdric i complex escassament pot reflectir-se en les vint planes que es dediquen al període més recent, el qual per a mi és potser l'apartat més debíl de l'obra.

El segon volum del llibre és el més interessant des del punt de vista ornitològic ja que la major part d'afecionats als ocells treballaren a partir de mitjans del segle XIX. Una qualitat destacable del llibre és que els personatges surten situats en el context històric i cultural del moment tal com l'evolucionisme lamarckià en el cas de Fuset; o la situació com a deixebles d'Antoni Cebrià Costa i Cuxart en el cas dels farmacèutics Estanislau Vayreda i Vila, Joan Teixidor i Cos, i Joan Montserrat i Archs, tots ells autors d'obretes ornitològiques. Un grup important d'afecionats als ocells (quasi desconegut en el món de l'ornitologia catalana actual) fou el vinculat al "Gabinete de Historia Natural" de la Universitat de Barcelona, (www.ub.es/crba/colhistorica.htm) exposat en l'actualitat a la Facultat de Biologia al "Centre de Recursos de Biodiversitat Animal". Els membres destacats d'aquests grup surten esmentats al llibre com Antonio Sánchez-Comendador i Pagniucci (el fundador del gabinet) o Josep Fuset i Tubià. Amb un tractament més ampli és comenta també el paper de Odón de Buen i del Cos, i el del metge i taxidermista Bartomeu Puig i Galup. Puig fou

membre de la famosa expedició espanyola "Comisión científica del Pacífico" del 1862 a 1866, i taxidermista de molts ocells del segle XIX del gabinet de la U.B. El llibre a més d'explicar fets poc coneguts, presenta una sèrie de fotografies d'ocells dissecats per ell que encara es conserven en l'actualitat a la Facultat de Biologia.

A més de ser un text informat i amè, característiques habituals dels textos dirigits per J. Maria Camarasa, una qualitat molt destacable del llibre és l'alta qualitat iconogràfica, segons al meu parer molt important, però fet molt poc habitual en les publicacions sobre història de

la ciència catalana. Bona part del mèrit li correspon a l'Anna Mateu, cap de redacció de la revista *Mètode* (www.revistametode.com). El material no solament està ben triat i amb moltes imatges inèdites sinó que a més està ben reproduït i amb un maquetat modern i àgil. Destaquen les fotografies de molts personatges, especialment els valencians (la d'en J. Fuset per exemple amb una qualitat molt superior a d'altres ja publicades), així com d'alguns altres materials força interessants. Un exemple és la imatge de la col·lecció de l'Ignasi Vidal i Cros, la de la universitat de València, la millor en ornitologia al segle XIX i que cremà el 1932. Altres documents gràfics d'interès són les fotografies de les col·leccions del Museo Nacional de Ciencias Naturales de Madrid en el seu refugi temporal valencià durant el període de la guerra civil espanyola de 1936 a 1939. L'alta qualitat formal i de continguts d'aquest segon volum propicià que l'abril de 2009 rebés el premi de la crítica Serra d'Or de Ciències 2008.

Cal recordar que assistim a un moment de gran dinamisme del cultiu de la història sobre els nostres naturalistes. Així, recentment, gràcies a les recerques

del Institut Menorquí d'Estudis va aparèixer a Menorca un extens manuscrit en català datat el 1811, del prevere Josep Sancho sobre la història natural d'aquesta illa. Aquest seria el document en català més antic sobre la història natural moderna als Països Catalans i precisament en J. Maria Camarasa n'és un dels dinamitzadors de l'estudi del manuscrit.

Tant el llibre, com la revista *Mètode* són una bona mostra de la creixent pujança cultural i econòmica de València capaç de mantenir publicacions d'alta divulgació sobre ciència i tecnologia en català, amb una elevada qualitat tècnica i formalment atractiva. El conjunt dels dos volums és una excel·lent síntesi del que ha estat la història dels nostres naturalistes en els darrers tres-cents anys i sens dubte és una publicació que romandrà d'obligada referència en els estudis futurs de la matèria.

XAVIER FERRER

Per comprar els volums, adreçar-se a Anna Alcàcer; ana.malcacer@uv.es
Publicacions de la Universitat de València.
Arts Gràfiques, 13. València 46010.
Tel: +34 96 386 41 15 i Fax: +34 96 386 40 67.

AGENDA

CURSOS DE L'ICO

Podeu fer la preinscripció als cursos a través del formulari que trobareu al nostre web (www.ornitologia.org) o posant-vos en contacte directament amb l'ICO. La data límit de preinscripció per a cada curs està fixada als 8 dies naturals abans del seu inici. El nombre de places és limitat.

Podeu consultar el programa a:
www.ornitologia.org/activitats/cursos.htm

Per a més informació:
Gabriel Gargallo
ornitologia@ornitologia.org
tel. 93 458 78 93

Cursos d'introducció a l'anellament

Dirigit a aquelles persones amb coneixements d'ornitologia que vulguin iniciar o ampliar la seva formació en el món de l'anellament.

Can Jordà, Santa Susanna (Maresme)
(codi curs: A4)

Classe teòrica:

Can Jordà, Santa Susanna

Dates: 3-4 d'octubre .

Estanys de Jordà, Santa Pau, Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa (codi curs: A5)

Classe teòrica : Refugi del Rebost (Bagà)

Dates: 7-8 de novembre

Pantà d'Utxesa / Reserva Natural de Sebes (codi curs: A6)

Classe teòrica : Mas del Director, Reserva Natural de Sebes (Flix)

Dates: 14-15 de novembre

Curs intensiu d'introducció a l'anellament

Dirigit a aquelles persones amb coneixements d'ornitologia que vulguin iniciar o ampliar la seva formació en el món de l'anellament amb un exhaustiu contingut de matèries i sortides pràctiques.

Parc Zoològic de Barcelona
(codi curs: A7)

Classe teòrica: Zoo de Barcelona

Dates: 19-22 d'octubre

i 26-29 d'octubre

Horari: 19:00 a 21:00 h

FORMULARI DE SUBSCRIPCIÓ PER AL 2009. Vull fer-me soci de l'ICO per al 2009 per la qual cosa rebré: Revista Catalana d'Ornitologia, l'Anuari d'Ornitologia i l'Abellerol. Si us plau afegiu les meves dades al directori de subscriptors.

Tipus de quota¹ Familiar (52,5 €) Nom de la parella _____

Individual (35 €)

Reduïda² (17,5 €)

Europa, individual (42 €)

Nom i cognoms _____

Adreça _____ Ciutat _____

Codi postal _____ Tel. _____ Correu electrònic _____

Domiciliació bancària

En/Na: _____

Autoritzo el Banc/Caixa: _____

Entitat Agència Control Número de compte

domiciliat a _____ carrer/plaça _____

perquè carregui en aquest compte bancari del qual sóc titular l'import de les quotes anuals que em pertoquin com a soci subscriptor de l'Institut Català d'Ornitologia.

Signatura: _____

_____ a _____ de _____ de 200_____

¹Tots els socis amb domiciliació bancària tindran un 10% de descompte. ²La modalitat de quota reduïda inclou els menors de 19 anys, estudiants fins a 23 anys, pensionistes i aturats. En cada cas cal justificar convenientment aquesta situació.

Institut Català d'Ornitologia

Museu de Ciències Naturals de la Ciutadella

Passeig Picasso, s/n

08003 Barcelona

Tel.: 93 458 78 93

Correu electrònic: ico@ornitologia.org

Pàgina web: www.ornitologia.org

